СВОБОДА

SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXII. Ч. 222. Джерзи Сіті, Н. Дж., второк, 23. вересня, 1924. VOL. XXXII. No. 222. Jersey City, N. J., Tuesday, September 23, 1924. THREE CENTS

Ткалняні робітники збираються до боротьби проти обниження заплати.

ПЕНТАКЕТ, Ровд Айленд, 21. вересня. — Ткалняна Робітнича Рада стейту Ровд Айленду, що обєднує всі юнії ткалняних робітників сього стейту, відбула тут нараду над способами протиділення проти обниження робітничої заплати.

Збори ради приняли плян голови Мекгегона, після котрого треба наперед зорганізувати робітників у ткалняні юнії під Американською Федерацією Праці та не виходити на страйк, поки ся організація не буде переведена. Юнія, однак, має зараз заявитися проти зниження заплати.

ВИПАДОК У КОПАЛНІ.

СОЛТ ЛЕЙК СИТІ, Юта, 21. вересня. — В копалні вугля Рейнс, що лежить у місточку Рейнс та належить до Карбон Фюел Ко., наступив нині коло 6. години вечером підземний вибух.

Хоча в копалні працює звичайно 200 робітників, в хвили вибуху було там всего 5 робітників, які приготовляли копалню для роботи на понеділок. Їх і захопив вибух. Їх доля ще не відома.

КУЛИДЖ У ПРОМОВІ ДО КАТОЛИКІВ ЗА РЕЛІГІЙНОЮ ТОЛЕРАНЦІЄЮ.

ВАШИНГТОН, 21. вересня. — Президент Кулидж виголосив на зборах Товариства Святого Імени промову, в котрій заявився проти всяких обмежень релігійної свободи. Він казав, що релігія не повинна ніколи становити перешкоду для осягнення якогонебудь уряду.

Зібрані оплескували його заяву яко звернену проти Ку-Клакс-Клена, хоча президент поіменно сеї організації не згадав.

ДЕЙВИС ЗАКІНЧИВ СВОЮ АГІТАЦІЙНУ ОБІЗДКУ НА ЗАХОДІ.

НЮ ЙОРК, 21. вересня. — Джан В. Дейвис, демократичний кандидат на уряд президента Злучених Держав, повернув нині зі своєї кілько-тижневої агітації в 9 західних стейтах. Він упевняв партійних провідників, що його агітація дасть йому богато виборців серед фармерів.

ЛА ФОЛЕТ ХВАЛИТЬ АМЕРИКАНСЬКИХ НІМЦІВ ЗА ЇХ ЗАХОВАННЄ ПІДЧАС ВІЙНИ.

НЮ ЙОРК, 21. вересня. — Сенатор Ла Фолет, поступовий кандидат на уряд президента Злучених Держав, похвалює у своїй другій публичній промові, тут виголошеній, американських Німців за те, що вони заховувалися підчас війни льояльно супроти Америки, хоча американський народ своїм гістеричним захованнем їх часто провокував.

Сенатор Гвілер, кандидат поступової партії на віцепрезидента Злучених Держав, вибирається на довшу агітаційну подорож по фармерських стейтах заходу, які він сподіється добути для себе й Ла Фолета.

НОВА КАМПАНІЯ ПРОТИ ЗЛОЧИНІВ.

ШИКАГО, Илинойс, 21. вересня. — Відомий шикаговський адвокат Кларенс Даров та другі визначні правники Америки виступили з проектом заснования уряду так званих „злочинних клінік", в яких малиби лічити людий, які лиш почали хорувати умово. На їх думку, такі умові шпиталі запобігалиб богато злочинам.

ТОРНАДО НА ЗАХОДІ.

ОВС КЛЕР, Вискансин, 21. вересня. — Околиця на полудне та схід від міста Торпа навістив страшний гураган, який лютував на просторі яких 20 миль, знищив богато фармерських домів та забодовань, убив богато худоби, покалічив та затопив богато осіб. Шкоди оцінюють приблизно на 200,000 долярів. Досі відомо про 11 жертв у людях.

Подібний хмаролом лютував теж в північній части стейту Тексасу.

ЕПИСКОП ЗА СВОБОДОЮ СЛОВА.

АТЛЕНТИК СИТІ, Ню Джерзі, 21. вересня. — На річних зборах межинародного комітету Товариства Молодих Християнських Мущин, що тут відбуваються, виступив методиський епископ Мекконел за повною свободою слова для всіх суспільних думок. Він спеціяльно побивався за свободою слова для большевиків, які на його думку не представляють ніякої небезпеки, як довгоєони можуть свобідно висказувати свої думки публично.

СУД ПОДАЄ ДО ПУБЛИЧНОГО ВІДОМА ЛИСТИ КЛЕНА.

БОФАЛО, Ню Йорк, 21. вересня. — На приказ суду, що веде слідство проти Ку-Клакс-Клена, оголошено публично кількасот листів робітників місцевої організації Клена. Сі листи були скрадені з канцелярії Клена.

30,000 ДУШ У ПАРАДІ КЛЕНА.

ФРІПОРТ, Лонг Айленд, 21. вересня.— У параді Ку-Клакс-Клена взяло участь коло 30,000 учасників. З них 2,000 мали на собі білі простирала, але були без масок на лици.

КОНГРЕСМЕН ЗАКЛИКАЄ ВИБОРЦІВ ГОЛОСУВАТИ ЯК ВОНИ ПИЛИ.

БОЛТИМОР, Меріленд, 21. вересня. — Конгресмен Джан Гил урядив своїм виборцям приняття на своїй фармі. Підчас забави давали пити яблочника, в якому було понад 2 і три чверти проценту алькоголю. Конгресмен взиваво після своїх виборців, щоби вони голосували так, як вони пили.

СЛІДСТВО ПРОТИ СВЯЩЕННИКА ТРІЙНИКА.

Мавнт Вермон, Илинойс, 21. вересня. — Проти Лоренса Гайта, методиського священника з Айни, обжалованого за отроєння власної жінки арщеником, підносять уже підозріння за другі отроєння.

Стейтові знатоки хемії пееркокалися, що від тої самої трійки погиб 22. липня сього року Свитин, молодий муж пані Свитин з любови до котрої Гайт отроїв свою жінку.

ПОДОРОЖ ВОЗДУХОМ ДОВКОЛА ЗЕМЛІ.

Таксон, Аризина, 21. вересня. — Три американські летуни, що летять довкола землі, прилетіли нині сюди з Ел Пасо.

Тут їх витала величезна товпа народу. Вони виїзджають завтра в дальшу дорогу до берега Тихого Океану.

ЗНОВА ЗАВОРУШЕННЯ В МЕКСИКУ.

Мексико, 21. вересня. — Банда опришків, що колись ходила з відомим Панчом Вілею стала знову рабувати федеральні мексиканські уряди та нападати на зелізниці. Ними проводить брат Панча Іполіто.

КЛОПОТИ ЧЕРЕЗ ЧОРТА

Боротьба серед протестанських церков межи так званими фундаменталістами та модерністами не перестає.

Минувшої неділі нюйорский провідник модерністів Потер говорив в своїй церкві промову на тему: „Хто зробив чорта" Він виказував, що фундамелісти не можуть відповісти на се питанне. Коли вони скажуть, що Бог сотворив чорта, то вони зроблять Бога сотворителем зла. Коли вони скажуть, що чорт сотворив сам себе, то вони признають, що зло має силу сотворювати, як Бог. Як вони скажуть, що Бог сотворив з початку добрих ангелів, але вони діставши від Бога свобідну волю, стали відтак чортами, то се їх не виратовує, бо ту: треба признати, що Бог знав з гори, до чого ті хиткі ангели доведуть.

На думку модерністів сього замішаного питання нема другого виходу, як припустити, що в світі нема другого чорта, як лишень той, якого собі сотворив чоловік в уяві..

Фундаменталісти збираються до відповіди на другу неділю.

ДИКІ РОДИННІ СЦЕНИ.

Ню Брансвик, Н. Дж. 20. вересня. — Поліція арештувала Фармера Петра Геблена, котрий посварився зі свею жінкою звязав її руки на плечі, привязав її до мула та волочив нею по фармі.

Арештований каже, що він карав жінку за те, що вона хотіла вбити шротівкою його й їх шестеро дітий.

РОДИННА ТРАГЕДІЯ.

На тлі сепараційного процесу стрілив тричі до своєї невірної жінки плютоновий Дайтшман, замешкалий при вулиці Кордецкого у Львові. Поранивши жінку в живіт Дайтшман вистрілом із револьвера позбавив себе життя.

НАПАДИ У СХ. ГАЛИЧИНІ.

В ночі з дня 1. на 2. вересня с. р. в коломийському пов. незнані люди, знаменито виеквіповані й озброєні, напали на постерунок поліції розброїли поліцаїв і з їх крісів стріляли до поліції. Ранили постерункового познаньчика. Відвезено його до шпиталю. Нападаючі користаючи з темряви схоронилися в поблизьких ярах. За ними вислано стежу.

Дня 1. вересня виконано напад на постерунок поліції в чортківськім повіті. Ранено тяжко постерункового Пйотровського. Нападаючі були в одностроях російської митної сторожі, знаменито озброєні. Говорили, що воне передня сторожа головної большетицької армії. Погоня була безуспішна.

НЕЩАСНА ЯПОНІЯ.

В слід за величезним землетрусом, який перемінив ряд японських міст в румовище, навістила нещасну країну епідемія тужня, яка обхопила цілий край. До тепер стверджено 1300 випадків смерти. Найбільше число жертв занотувала Йокогама і Кобе.

СИН ЧІЧЕРІНА В МОНАСТИРІ

Син Чічеріна, російського совєтського комісара закордонних справ покинув потайки Москву і вступив до одного з монастирів, де його моментально пострижено в черці.

ПОВЕРНЕННЄ ДІБР ГАБСБУРГАМ.

Між польським урядом і представниками Архикнязя Стефана з Живця заключено договір, на основі якого признано йому його добра з вимкою 52,321 гектарів, призначених на парцеляцію.

ПОЖЕЖА В ЖОВКВІ.

Нічю з 27. на 28. серпня знялась напроти жовківської біжниці пожежа, в якій згоріло 8 домів. Десять родин опинилось без даху.

ТУРБОТИ ПРЕМІЄРА ҐРАБСЬКОГО „НАЦІОНАЛЬНИМИ МЕНШОСТЯМИ"

Краківський польський дневник „Часс" з 4. с. м. повідомляє знову про клопоти премієра Ґрабського зі справою „національних меншостий". Повернувши в понідідок з відпустки, — пише ґазета — премієр буцім то негайно приступив до виконування закону про його надзвичайні уповажнення у справах внутрішньої політики, а.то: що до справи національних меншостий", управильнення відносин на „кресах" і т. п. Премієр Ґрабський конферував з одним із спеціялістів від „нац. меншостий', професорем Цоллем про чужонаціональне шкільництво в Польщі.

БОЙКОТ „УНІВЕРСИТЕТУ"

Харківські „Вісти" з дня 27. серпня передають таку телеґраму: Підкуплений польським урядом проф. Смаль-Стоцький що почав переговори з львівськими українськими колами про орґанізацію в Кракові українського університету, зустрів найострійший опір з боку Українців.

Навіть українські еміґранти у Варшаві писемно заявили львівським українським діячам що вони в ніякому разі не возьмуть участи в орґанізації краківського університету. Львівська українська професура та українське студентство вирішили бойкотувати урядовий проект.

НЕМА МОБІЛІЗАЦІЇ СОВЄТІВ.

Урядова совєтська телеґрафічна аґенція заперечує вісткам про мниму мобілізацію в С.С.Р.Р.

ДАЛЬШІ НАПАДИ НА „КРЕСАХ"

Дня 1. вересня в ночі озброєний відділ зложений з 40 осіб, перейшов польсько совєтську границю під Моголянами в острівському повіті і напав двір в Стадниках, повіт Рівно.

Революція проти Москалів на Кавказі шириться. - Москалі вислали туди 60,000 „червоного" війска.

ТРАПЕЗУНТ, Туреччина, Мала Азія (над Чорним морем, біля Кавказу), 17. вересня. — Революція проти московських большевиків шириться далі в кавказьких републиках Вірменії, Азербайджані і Даґестані.

Москва вислала сього тижня на Кавказ 60,000 „червоного" війска.

В Грузії московські большевики здавили підставу революції військовою перемогою, але 30,000 зоружених грузинських селянських повстанців подалось у гори, де вони копають шанці, відки хотять боронитись або в дану пору випасти проти московських наїзників.

Турецькі урядовці кажуть, що ізза революції на Кавказі московські большевики мусять тепер держати там 100,000 „червоного" війска, через що ослаблять свою військову силу в других окупованих краях.

Туреччина ставиться теж ворожо до московських большевиків, не зважаючи на те, що вони дали їй підчас війни проти Греції 15 міліонів золотих рублів.

ЛІГА НАРОДІВ ЗАПРОШУЄ АМЕРИКУ, НІМЕЧЧИНУ І РОСІЮ ДО РОЗОРУЖНИХ НАРАД.

ЖЕНЕВА, Швайцарія, 21. вересня. — „Розоружна комісія" Ліги Народів запросить до співпраці у приготованню „всесвітньої розоружної конференції, яка має тут відбутись у червні, 1925, також Злучені Держави, Німеччину і Росію.

Комісія створить три ради — для воєнних фльот, для сухопутних армій і для приватної торговлі оружем та амуніцією.

Сього тижня зачнеться явна дебата над пляном Бенеша на повній сесії Збору Ліги Народів.

КРОВАВА „МИРОВА" ДЕМОНСТРАЦІЯ.

ПАРИЖ, 21. вересня. — Французькі соціялісти, радикали і ліберали уладили тут нині в городах Трокадеро мирову маніфестацію.

Маніфестантів було до 30,000.

Коли вони ішли походом і співали марселезу, несподівано надійшли комуністи, машируючи в рядах при співі інтернаціоналки. Вони приготовились заздалегідь, щоб розбити маніфестацію і взяли зі собою палки. З тими палками кинулись вони на „мирових" демонстрантів. Счинилась велика бійка, яку спинила аж поліція. По бою осталось 2 трупи і понад 100 ранених. Увязнено понад 200 осіб.

МИТО НА НІМЕЦЬКІ ВИРОБИ.

ПАРИЖ, 21. вересня. — Французьке правительство наложило мито на ввожені німецькі вироби у висоті 26%. Постанова входить в життє з 1-им жовтня с. р.

В НІМЕЧЧИНІ МЕНЬШЕ БЕЗРОБІТНИХ.

БЕРЛІН, 21. вересня. — По підписанню пляну Доса в Німеччині обновився промисловий рух. Тимсамим зменьшується в краю безробітте.

ЦЕППЕЛІН ДЛЯ АМЕРИКИ ПОЛЕТИТЬ СЮДИ НЕБАРОМ.

БЕРЛІН, 21. вересня. — Великий воздухоплав З. Р.—3, побудований у Фрідріхсгафен для Америки на зразок Цеппеліна, відлетить туди на другий тиждень.

Перед тим він зробить пробний лет понад Німеччину, який тривати-ме 30 годин.

КОМУНІСТИ ПРИГОТОВЛЯЛИ ПЕРЕВОРОТ В БОЛГАРІЇ.

СОФІЯ, столиця Болгарії, 21. вересня. — Болгарський міністер внутрішних справ ґенерал Руссов подав сьогодня до прилюдного відома, що слідство у справі убиття провідника македонських революціонерів, Тодора Александрова, виявило плян змови для перевороту в Болгарії дня 15-ого с. м.

Болгарські і сербські комуністи плянували у спілці з болгарськими аґраріями (однодумцями подійного Стабулійського) виконати напад на болгарських націоналістів, і захопити при помочі озброєних банд Софію у свої руки.

Одначе болгарське правительство викрило змову і попсувало усі пляни комуністів.

БУНТУЮТЬ ЧОЛОВІКІВ ПРОТИ ЖІНОК.

ЛОНДОН, 21. вересня. — Тутешні мужеські кравці взивають мущин, щоби бунтувались проти вибагливих жіночих одягів. Вони кажуть, що жінки видають забогато на свої одяги і тим не оставляють чоловікам ґроший на їх одяги. Через те, кажуть кравці, чоловіки в Анґлії недбало одіті і се ярко відбиває, коли вони в товаристві вибагливо одітих жінок.

ЧАРІВНИЦЯ.

БЕРЛІН, 21. вересня. — В одному селі біля міста Ґановера захоріли в одної жінки корови, вівці і безроги. Не знаючи причини недуги, вона сказала, що „слабість пустила" її сусідка і назвала її чарівницею.

Сусідка заскаржила жінку до суду і суд засудив її на три доляри кари за зневагу.

ОГОНЬ В ТЕАТРІ.

ЦАРГОРОД, Туреччина, 21. вересня. — В Смирні (в Малій Азії над Середземним морем) вибух огонь в одному кінотеатрі вчасі вистави. Вчасі паніки згинуло в театрі більше як 100 осіб.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post-Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ .75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Ситі і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Гнх. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

Народи недержавні і несуверенні.

Небіщик Ленін заявив був, що позволяє народам Росії не тільки самоозначитись але теж і відірватись від Росії.

Але коли кавказькі народи Грузинці й Азербайджанці (Азербайджанці се Турки і Татари) відлучились від Росії і зорганізували свої власні народні републики під кермою народніх правительств з рамени грузинських та азербайджанських соціял-демократів, він напав на них московським війском і при помочі війскової сили влучив їх до Росії. Потому післав туди московських комісарів, щоби при помочі окупаційних війск правили сими народами і стягали з них податки для Москви.

Коли заграничні соціялісти підняли протест проти сього розбою, Ленін відповів, що позволяє на самоозначенне лиш російським комуністам, котрі можуть самоозначитись не тільки в Московщині, але і в других краях. Вони, казав Ленін, самоозначились, прибувши з Москви з війском до Грузії, і Азербайджану, а коли схотять, то можуть навіть відірватись від Росії (висланники московських комісарів для окупації нападених країв... можуть „відірватись"!...)

Торік большевики ухвалили нову „конституцію", по якій складові „републики" „Союза Соціялістичних Советських Републик" (С. С. С. Р.) можуть відірватись від того „союза".

І ось дві републики, Грузія й Азербайджан, повстали недавно під проводом своїх лідерів із соціял-демократичної партії і хотіли відірватись від того „добровільного" союза.

І яка відповідь?

Тасама — війско, гармати, розстріли, шибениці, море крови — і дальша московська окупація.

І поясненне тесаме:

Лише московські комуністичні комісари, котрих наслано до Грузії і до Азербайджану, мають право відірватись, а більше ніхто.

Се „поясненне" небіщика Леніна опираеться на так званому „ленінізмі", який каже: Все, без усякого розбору, що корисне для московських комуністів, е добре; а все, без усякої ріжниці, що некорисне для них, е не добре.

Се мерзке фарисейство під іменем „ленінізму" може бути добре для людий, котрі перестали бути людьми, себто для московських комісарів, але для всіх людий світа, для народів, се нечесний і поганий викрут злочинця.

Московський напад на кавказькі народи за власти большевії зовсім не ріжниться від такогосамого нападу на ті народи російських царів.

І один і другий напад виходив з віками впоеного в московволення і граблення нападених народів Москалями.

І один і другий напад виходив віками впоеного в московську душу затроення, що Москалі се народ державний і суверенний, а другі народи, які завойовано до Росії, се народи недержавні і несуверенні, які мають бути в неволі у Москалів.

Таксамо як до кавказьких народів Москалі ставляться теж і до Українців та Білорусинів. На них вони теж напали і теж держать їх в неволі Москви державної і суверенної — яко народи недержавні і несуверенні.

Одним словом, Москалі і тепер ставляться до Українців і других нападених народів як пани до рабів.

Українці, котрі розуміють се і свое людське достоїнство, не хотять бути рабами і підданими Москалів, але е між ними і такі, котрі мають собі за гонор, що вони рабами Москалів і радо признають московську тезу, що Москаль се член державної і суверенної нації, а Українець член недержавної і несуверенної „національности".

„Вступіть до У. Н. Союза!"

Кождий Українець і кожда Українка в Злучених Державах стрічає часто свояків, сусідів і знакомих земляків і землячок, котрі ще не належать до Українського Народного Союза.

Се вони знають, а як сього не знають, так можуть довідатись і переконатись. Тільки треба хотіти.

А то нераз зійдуться і балакають і бесіда не вяжеться, бо повторяють раз-враз тесаме, а ні, то таки сидять мовчки.

А прецінь розмова зараз розвязалась би, якби члени і членниці У. Н. Союза з розмовниками і розмовницями зачинали розмову так:

— „Вступіть до У. Н. Союза!"

Коли відтак бесіда розвяжеться, то члени і членниці вже потрафлять їм вказати на користи У. Н. Союза для членів і їх родин. Найважнійша річ, аби тямили, що жадна розмова не повинна обійтись без обговорення справи приступлення нечленів до У. Н. Союза. По розмові треба доручити приеднаного члена або членницю місцевому відділови, який вже займеться його вписаннем і приняттем.

Коли се все затямлять всі члени і всі членниці У. Н. Союза, так певна надія, що число членства У. Н. Союза далеко скорше буде зростати ніж досі.

Др. Евген Левицький.

УКРАЇНА ПІСЛЯ ВІЙНИ.

(Продовження)

(4)

Богато у нас думае, що недостача національного ідеалу серед мас заступити можна при будівництві своеї держави соціяльними кличами. Оскільки розходиться о збудування своеї національної держави, то ця думка е рішучо **не правдива.** Маса, правда дасть заворушити в цей спосіб, навіть зорганізуеться та виступить чинно, але піде по своїм розбурханим пристрястям та інстиктам **своею окремою дорогою.** А як що ця маса ще й до цього малокультурна, то її „повстання" виродяться де далі неминуче в звичайне розбишацтво та анархію.

Нашаж власна історія, а і „повстання" Махна і других із самих послідних часів е цього дуже певним та пручаючим доказом.

Може бути, що помимо малої національної свідомости наша народня маса булабся дала доцільно та корисно пірвати, колиб було в неї кинути клич „Україна для України" „Проч з чужинецьким пануванням" — але до такої **пропаганди** наша інтелігенція на Придніпрняшині по свойому способу думання — про що буде далі — не **була спосібна!**

Недостачу інтелігентних робітників на Великій Україні поповнювали на становищи подекуди Галичани. Однак ця поміч не могла бути вистарчаюча Раз тому, що до половини 1918 р., інтелігенція галицька мала повні руки праці на теріторії Західно-Української Републики, а опісля коли ця інтелігенція і перейшла на Придніпрянську Україну, то її прийшлося тратити сили більш на пусті суперечки, які скоро вибухли між Придніпрянцями та Придністрянцями, чим на справжню конструктивну роботу. Вкінці Галичан з дуже малими виїмками стали взагалі не принимати на державні становиска

Так недостача вистарчаючих інтелігентних сил та недостача національної свідомости серед народньої маси остали і до кінця одною з головних причин нашої неудачі.

Деяким народам в подібнім положенню поталанила поміч чужесторония. Так було із Сербами та Болгарами, яких взялася визволяти Росія і в якім Росія в перші роки самостійности помогла зорганізувати свою державну адміністрацію. Таку поміч могла дати в перший період війни Україні Німеччина, але з їх заходів в цьому напрямку нічого путнього не вийшло з причини, мабуть обох сторін. Петлюрі здавалося, що такою державою моглаб бути Польща, але він не розумів, що Пілсудскі ішов на Україну тільки в цілях стратегічних, та що це е самообман думати, що нам допоможе збудувати свою державу **хтось із наших сусідів.** Ані Польща ні Москва української держави не збудують, а всі спроби в цьому нпарямі довелиб хиба до нового — андрусівського договору...

б) Всеросійська ідеольогія.

Чи е російська, а з цим по теріторіяльному поширенню і всеросійська ідеольогія?

Хто хоч трохи мав змогу приглядатися внутрішньому політичному життю в Росії та зазнайомитися з російською літературою, то я не міг не запримітити, що е в основі цього всього щось **спільне та одноцільне в способі понимання річий,** все одно, чи в области соціяльно-політичній, чи культурній, що ярко відмічуе „російський" світ від других европейських народів. А це і те е, що я називаю специфічною російською ідеольогією.

Кождий Росіянин, я маю тут на увазі в першу чергу [illegible]

скрайностий і до сектаньства. Так, як нахил до тереотизовання розбив московську православну масу на безліч сект, так і цейже нахил викликав серед московської інтелігенції в її політично суспільних змаганнях це явище, яке в Росії одержало сцепифічну назву „кружковщини" з усею її нетерпимостю до всякої відмінної думки та майже теольогічним догматизмом. Томуто московська соціяльно політична ідеольогія відбуráе дуже часто від реального понимання життя, губиться залюбки в неможливих до здійснення крайностях, не знае ніякої середини ані компромісів. І нігде партійна ворожнеча і неуступчивість — навіть ізза точки над „і" — не е так завзята, ба прямо безпощадна, що серед політикуючої московської інтелігенції.

Я не знаю більш типового представника російського духа, як Толстой — фільософ-анахорет із ясної поляни. І тому він був в Росії так почитний та загально обожаний. І це все **помимо цього, що його соціяльно-етичні погляди ніяк не пригожі до дійсного життя і** людскість мусілаб хиба вигинути, як що хотілаб виконати це, чого хоче Толстой. А однак великий безумовно писменник був свято перконаний, що тільки його соціяльно-етичні погляди можуть спасти людскість — і з цею вірою помер.

Тай другі явища з минулого тай теперішного життя Росії дадуться вияснити тільки цею специфічно російською ідеольогією. Хтож, як не Росія видала на світі головних веоритиків-основників анархізму Бакуніна та Крапоткіна, і де духове життя видало такий тип інтелігента-нігіліста, як Базаров Тургенева, або його нова але відроджаюча з боку етичного репродукція — Санін Арцибашева?

Типовим теж для російської ідеольогії е становище московської інтелігенції **до націоналізму.** Майже вся московська інтелігенція, з виїмком слабих гуртків так названих правих, перенята світоглядом, який лежить в основі головних теорій соціялізму і вона знае тільки робітничу масу бачить ексклюзивно всю вагу життя людства тільки в соціяльному змаганню все инше для неї не існуе. Це одинокий у неї критерій для оцінки всіх инших областий та взаемин народного та міжнародного життя. Чим же при такому ідеологічному становищу може бути в очах московського інтелігента „нація"? Щось „буржуазного" — видумка буржуазії, щоб спинити робітничий „клас" в його еманціпаційній боротьбі від путів капіталізму. Це взагалі, щось чого російський інтелігент в душі не розуміе і чим він не цікавиться. Щоби він отже зрозумів, те що розуміе, а передовсім **відчувае кожний** серед усіх других народів в Европі — не виключаючи навіть і клясово-освідомленого робітника — соціяліста — що е ще щось инше і висше в організаціях народів, що кляси в даному народі це тільки **звена одного колеса,** одної все зединяючої духової та соціяльної організації, яку витворили спільні інтереси духові та матеріяльні та спільна історична минувшина, прямо неможливо.

І це е головне питання, яке нас саме цікавить, коли говогань до державної самостійности римо про вплив російської ідеольогії на Україну в мент змагання, як одну з головних причин нашої неудачі.

Бо народи здобувають свою самостійність тільки тоді, коли в мент боротьби за цю самостійність кожний підпорядковуе свою волю та свої [illegible]

ресу цілости. **Тоді нарід дозрів бути самостійним,** стати рівнорядним горожанином в сімі культурних народів — він став **нацією!** Ні один нарід на світі не здобув собі ще державної незалежности під гаслом яке сили нації **розеднюе,** а не солідаризуе. Під гаслом, яке дае змогу національному противникови під цимже гаслом найти собі в лоні гнетеного народу союзника та до солідарної боротьби за права нації, за її бути чи не бути, не допустити. Ми не можемо собі приміром уявити німецького, французького чи англійського робітника, якіб в часі послідної світової війни, стрінувшись на фронті покинули оружжа в імя кляcової боротьби, тоді, коли ішло о судьбу та всю будучність їх народів. А наші побіч Москалів, другі безпосередні сусіди — Поляки? В їх леґіонах, що бились за державну самостійність Польщі йшли солідарно побіч себе з оружжям в руці робітник з „паном", найаркійший соціяліст з консерватистом — аристократом, поки їх спільна мета не сталася дійсностю.

Найперше мусить бути солідарно збудована своя хата а доперва опісля приходить час на її упгорядкування внутрі після таких чи инших, істнуючих в народі інтересів.

А тепер після цих загальних заміток переходимо до подій на Україні.

Як ми вже згадували перші заходи задля здобуття державної незалежности Україні, починаючи з її теріторіяльної автономії, відбувалися під кличем **одного національного фронту.**

Та це не трівало довго. Якраз до проголошення так названого IV. Універсалу Центральної Ради, цебто до проголошення України, як независимої, суверенної Української Народної Републики.

Що читаемо в Четвертому Універсалі?

„Одночасно з тим, як армія буде демобілізуватися (розуміеться тут армія українська!) приписуемо одпускати салдатів до дому, а після затвердження мирових договорів **розпустити армію зовсім,** потім замість постійної армії завести **народню міліцію,** щоб війско наше служило обороні робочого народу, а не бажанням пануючих верстов!"

„В справі земельний комісія, вибрана на останній сесії Центральної Ради, вже виробила закон... прийнявши за основу **скасуваня приватної власности** (на землю) і соціялізації землі..."

Дотично державної адміністрації сказано:

„Коли вояки вернуть до дому, народні роди — волосні і повітові — та городські думи мають бути перевибрані... Правительство повино закликати до співробітництва з органами місцевого самоврядуваня **ради селанських робітничих та салдатських депутатів,** вибраних з лісцевої людности".

Як з повищгоо тексту меморіялу виходить, в меморіялі нема **навіть натяку** на національну солідарність на потребу удержання **одноцільного національного фронту** на час покиль **буде збудована та від ворогів вповні забезпечена своя національна українська держава** — навпаки в універсалі підноситься кличі виключно далекосяглого соціяльно — політичного **перевороту,** як би скопійовані із цього, що ворушило тоді уми російських революціонерів.

Хто свідомий річи читав цей Універсал „повстанчої української нації, цей міг з гори знати що дальша робота державного будівництва на Україні піде не шляхом одноцільної акції усіх сил народу за здобуття свободи та державної незалежности, а шляхом внутрішної боротьби, нищення власних сил аж до розвалу та упадку.

На чому державного будівни[illegible]

кутив: Ґенерльний Секретріят перемінений відтак постанову Раду Народніх Міністрів, цебто в Міністерський Кабінет. Але перед виходом III. Універсалу ні склад Ради ні Секрітаріяту не „подобавея". Він був за „націоналістичний" що вважалося за однозначне з **дрібнобуржоазністю.** І так переходить найперш постанова на Всеукраїнському селянському зїзді, а відтак на Першім Всеукраїнськім зїзді, що в склад Ради мають увійти з голосом рішаючим по сто депутатів від селянських та робітничих Рад, що і сталося. Не треба ось так думати, що ці зїзди були справді висловом та органом широких усвідомлених робітничих, а особливо селянських мас; — це були зїзди улаштовані інтеліґентними пропаґаторами лівих соціяльних течій з партії української соціяльної демократії та її конкурентів в змаганнях на ліво: українських соціялістів-революціонерів.

І не треба було довго ждати на політичні наслідки отцих внутрішних перемін.

Подаемо тут сухі факти, бо вони говорять самі за себе.

В жовтни 1917 р. відбувався четвертий зїзд **української соціяльно-демократичної партії,** на якому ухвалено на внесення М. Порша заявитися проти всяких **коаліцій** з елементами „буржоазними"" що до Центральної Ради винесено ось, яку резолюцію:

„Більшість Української Центральної Ради складаючись з представників дрібної буржоазії, не здатна через свое **клясове** становище додержувати послідовної і рішучої революційної тактики, **ухиляючися раз-у-раз в бік дрібнобуржоазного націоналізму".**

В листопаді цьогож р., відбувся теж „Третий зїзд партії **соціялістів - революціонерв",** цебто другої головної в цей мент української орґанізації. Видима річ, що цей зїзд мусів ще яркійше дати вислів цій ідеольогії, яку бачимо в резолюціях українських соціяльних демократів. В резолюціях цього зїзду читаемо між иншими ось таке:

„Визнаючи потрібним висунути на перший плян питання соціяльних реформ і звертаючи увагу на те, **що національна сторона революції** на певному ступені свого розвитку **починае загрожувати дальшому розвою клясової соціяльно-економічної боротьби** тим, що ставлячись тільки на ґрунт **закріплення і задоволення** остаточних здобутків **національного руху диктуе органам революційної влади на Україні** політику соціяльного **консерватизму** — Зїзд вважае потрібним вказати Центральній Раді, що коливона стане на такий шлях, то загубить під собою опору трудової кляси народу.

Чогож домагаеться в консеквенції річи цей зїзд?

Нічого другого, **як утворення побіч себе окремого клясового орґану,** зложеного виключно — на опосіб радянський — із робітничо-селянських та салдатських депутатів. Словом по волі українських соціялістів революціонерів Українська Република мала **дві влади:** одну із скоалізованих елементів, а другу радянську. А мало це статися по мотивам дотичної резолюції з огляду на **„необхідність...** дальшого пляномірного **розвитку клясової боротьби на Україні".** ....

Як з наведених енунціяцій видко, — а розходиться тут о енунціяції, в яких були сконцентровані сили двох третин тодішної чинної політично української інтелігенції — **то ідеольогічно не було не було ніякої перегороди між способом думання та змаганнями, які заворушували до самого споду московське передове громадянство, а цим, що собі думали та чого собі в дійсности бажали рішаючі в цей мент політичні гуртки на Україні.** Бо річ не йде про приналежність цих чи [illegible]

що український народ мав добиватися визволення зпід Росії як окрема нація, але психічний інтерес до осягнення згаданого національного ідеалу пропадав безслідно — як щось **другорядного, а навіть „реакційного"** — у филях. **одної, всю давну Росію захаплюючої ідеольогії.**

Можна сміло сказати, що вже зараз після большевицького перевороту в Москві та Петрограді українські державницькі змагання булиб капітулювали перед московською владою, колиб не одна обставина, а саме, що на Україні, при мало поширеній національній свідомости, що до управи на радянсько-соціялістичній основі булиб з конечности прийшли елементи не — українські, а саме Москалі та Жиди — і ця одна обставина спинювала ще на час що до такої капітуляції зараз не прийшло. Що однак при тому способі думання не могло теж прийти **до консолідації усіх національних сил** та до солідарної планомірної акції задля здобуття самостійности та здвигнення власної держави, це етж не може підлягати сумнівови.

Найбільше ще розуміли, а може менше розуміли чим відчували, грозу та неможливість положення тоді, яким прийшлося фактично репрезентувати українську державну владу та її обороняти, а саме Державний Секретаріят та Українське Міністерство. І справді за Державного Секретаріяту ми стрічаемося з енунціяціями та закликами, які мали на меті спинити розвал в українськім таборі та повести до національної консолідації. Є справді кілька відозв Державного Секретаріяту а навіть так званої Малої Ради, в яких говориться, що влада повинна належати **„до цілого народу а не його частини"** — а навідь і такі: в яких говорилося про конечність удержання **одного національного фронту,** але всі ці заяви та заклики були видимо голосом „вопіющого-во пустини". Закликів цих ніхто гаразд не розумів і де далі вони цілком заникають...

(Дальше буде).

СПРАВА УКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ.

Заява.

В останніх тижнях поширилися вісти, що польський уряд наміряе заснувати якийсь „завязок" українського університету чи „славянського інституту" в Кракові, котрий колись бувби перенесений на українську область, невідомо де. Цей „звязок" малиби нібито організувати давні українські університетські професори і доценти, а з тим розповсюджено поговори, начеб ми підписані дали на це свою згоду. Отже для заради всяким баламутствам заявляемо прилюдно, що ці поговори про нібито нашу згоду е безосновною видумкою, бо ми як стояли так і дальше стоятимемо на тім становищі, що український університет, котрий е необхідною культурною і науковою потребою нашого народу й української молодіжи, може і повинен бути заснований лише на українській области **у Львові** в осередку культурного і наукового руху в осередку українських бібліотек, музеїв і культурних інституцій і товариств. За цим національним культурним і науковим мдомаганням українського народу і молодіжи стоять однодушно всі наші національно-політичні установи і культурні та наукові інституції нашого народу, а всякі инші змагання з якогонебудь боку не можуть вдоволити потребам українського народу.

У Львові, 1. вересня 1924.

Олександер Барвінський.

Юліян Романчук.

ОРГАНІЗАЦІЯ [illegible]

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

Ню Йорк, Н. Й. Український Демократичний Клюб, з нагоди пікніку, який відбувся 24. серпня с. р., вислав на поміч Рідній школі $20. Гроші вислано до Українського Педагогічного Товариства „Рідна кола". — М.

Філяделфія, Па. На днях появилася в нас українська брошура „Промисл і торговля". Замітне теж що сю брошуру видав наш ремісник швець п. Лівач, який довший час хорував та недавно як повернув з санаторії. П. Лівач працював над нею літами. Зміст її інтересний та є надія, що загал наш інтересуючийся промислом і торговлею покористується нею. — М.

Бінґгемтон, Н. Й. Наша місцевість числить 85 тисяч населення. Околиця. гарна, положена на підгірю. До пятнайцять тисяч робітників працює у фабриках обуви. Решта припадає на малі робітні инших родів. Робота йде повний тиждень. Однак новому робітникови тяжко тут роботу дістати. Українців живе тут до сто родин. Більшість мають власні доми. Кількох мають власні стори. Не бракує і наших фармерів в околиці Бінґгемтон. Українці жиють між собою в згоді та любови. Тільки що небогато нас є на таке число населення. Маємо тут Тов. Укр. Н. Союза Тов. Укр. Р. С. і Братство Провидіння. Народна робота в. русі. Найдіяльнійшою являється „Інкорпорація Укр. Громади в Бінґгемтон". З малим числом членів за два роки істновання посідає власну лоту, вартости два тисячі долярів, та готівки в касі два тисячі пятьсот. В короткім часі приступить до будови Укр. Народного Дому. Українська діточа школа розпічнеться 26-го вересня, в Клюбі Укр. Громади. Проситься родичів привести своїх дітий до школи. Дня 27. вересня Укр. Громада устроїть баль. Дохід на будову Укр. Дому. — С.

Мінеаполіс, Мін. В нашій місцевости живеться доволі весело. Є тут богато фабрик ріжного рода, роботи ідуть досить добре, де котрі фабрики троха повідкладали робітників а инщі приймають. Маємо гарну церков, поважний з 220 членів відділ У. Н. С. і відділ Провидіння.

Дня 14. вересня відбувся у нас баль, на котрім вибрано королеву балю, а під котрої проводом велась дуже гарна і весела забава.

На днях відбулися у нас також збори Укр. Нар. Дому, в яких брало участь понад 200 Українців. На зборах здавано звіт з дотеперішної праці товариства та читано новоуложений статут і вписувано нових членів. Дня 11. вересня відбулися другі збори Нар. Дому, на котрих присутними мали бути лишень самі члени для кінцевого одобрення статутів. На сі збори прийшло також з 25 українських зацофанців з метою кирини, однак голова зборів, сказавши їм делікатно, що тут є місце лишень для Українців, випросив їх з ґалі. Зацофанці похнюпивши носи винеслись шнурком, гей чорні круки. — Б.

Едмондо де Аміціс.

ПЕРШИЙ ДЕНЬ У ШКОЛІ.

(Оповідання).

Сьогодня перший день у школі. Минули, мов сон, ті три місяці літнього відпочинку на селі. Сьогодня вранці мама одвела мене в городську школу Баретї і записала в третій кляс. Я все ще думав про село і йшов нехотя. Скрізь вулицями йшли школярі, а в двох книгарнях повно було батьків та матерів, що купували ранці, зшитки й книжки. Перед школою набралось такого народу, що сторож з поліціянтом насилу вдержували людей, щоб не заступали двері. Біля дверей я почув, що хтось торкнув мене в плече. То був мій торішній учитель з другого клясу, завсігди веселий, завсігди зо скудовченим рудим волоссям. Він сказав мені:

— Так отсе ми розсталися з тобою, Енріко, навіки?

Се я й сам знав, а від його слів мені стало ще сумніше.

Насилу ввійшли в школу. Пані, пани, робітницькі жінки, робітники, офіцери, старі бабусі, наймички — кожне одніею рукою держало за руку свого хлопця, а в другій руці в кожного було посвідчення про те, що хлопця переведено в старший кляс. Людей повно було і в світлиці і на східцях; був такий гомін, мов у театрі. Мені було гарно стояти знов у сій великій світлиці нижнього поверху з дверима у всі сім клясів, — три роки я проходив тут мало не що-дня. Учительки ходили сюди й туди серед натовпу. Моя вчителька з старшого клясу кивнула мені головою, стоячи на порозі в своєму клясі і сказала:

— Енріко, сього року ти будеш на другому поверсі... не побачу тебе, навіть як проходити-меш, — та й подивилась на мене сумно.

Директора обступили жінки, дуже стурбовані, що не було вже місць їх синам. Мені здалося, що в директора борода стала сивіщою, ніж була торік. А хлопці-товариші повиростали, потовщали.

На нижньому поверсі вже поділили дітий, кого куди. Там були такі хлопята з меншого першого клясу, що не хотіли увіходити в кляс і опинались, як ослята; доводилось тягти їх туди силоміць; але де-які втікали вже з парти; инші-ж, бачучи, що їх батько чи мати йдуть додому, починали плакати, і ті мусіли вертатися, щоб їх розважити, або забрати додому; вчительки аж за голову брались, не можучи дати собі ради з тими дітьми. Мого меншого брата взято в кляс до вчительки Делькаті, а мене до вчителя Пербоні — на другому поверсі. У десять годин ми всі були вже в клясі; пятьдесять і чотирі, а з них тільки пятнадцятеро або шіснадцятеро з торішних моїх товаришів; серед них і Деросі, що завсіди бере першу нагороду.

Якою тісною та сумною здалася мені школа, як я згадав про ліси та гори, серед яких прожив літо! Ще згадав я про свого торішнього вчителя з другого клясу: він такий добрий був і все сміявся з нами, і такий маленький був що здавався нашим товаришем, — і мені було жалко, що я вже його не бачити-му з його рудим розкудланим волоссям. Наш новий учитель високий, без бороди, з довгим сивим волоссям; на лобі в нього пряма зморшка; голос він має товстий; на всіх на нас дивиться пильно на кожного, мов у душу заглядає; він ніколи не сміється. Я подумав:

— Се перший день. А ще девять місяців! Скільки ще треба вчитися, працювати, здавати що-місяця екзамен!

І так мені схотілося, щоб на виході біля школи зустріла мене мама... Вона там справді була, і я кинувся поцілувати їй руку. Вона сказала мені:

— Не бійся, Енріко! Будемо вчитися вдвох.

І я вернувся додому веселий. Але нема вже мого торішнього вчителя з його добрим і веселим усміхом, і через те школа не здається такою гарною, як попереду.

Перекл. Б. та М. Грінченків.

П. Карманський.

СКАЖІТЬ МЕНІ...

Скажіть мені: Де рідний мій поріг?
І як іти, щоби його знайти?
Чи у вінку сусідських бідних стріх
Він жде мене? Скажіть мені, брати!

Скажіть мені: Чи донесу колись
Скитальчий сум і тугу до воріт,
Що біля них дві липи обнялись
І згадують загублений мій рід?

Скажіть мені: Чи ночі мені
Аромою і співом соловів
Нагрівають ще сі думи ледові,
Якими світ мене перепоїв?

Скажіть мені: Чому нестерпна нудь
Велить мені клясти звірів-людей?
Чому мені не вільно пригорнуть
Діток моїх до спалених грудей?

Скажіть мені: Чи спалахне еще
Святий огонь, що в серці мому згас,
Огонь любви, що гріє — не пече?
Скажіть мені — благаю вас!

Прудентополіс, 3. 11. 1923.

В. Будзиновський.

НА ТРОПІ ПРОПАВШОГО

ІСТОРИЧНЕ ОПОВІДАННЄ.

Свобідно за Майом.

(8)

Хто ви?! Яким способом знайшлися на моїй хаті?

Коли ти ґазда, то яким способом ти взявся на тій хаті? — відповів Сивенький. — Твій отаман сказав мені, що ґазда сеї хати відступив її нам, що сам пішов до якогось свого родича.

Або ти брешеш, або отаман. Злізайте!

Злізь ти! Тепер, аж до завтра ся хата наша.

Не злізете?

Ні!

Курд вихопив запоясника, замахнувся і... з криком впав. То Доян скочив до него, вхопив за горло і впав Курд.

Доян ляг на него, готовий в кождій хвили знов вхопити його горло між свої зуби і загризти.

Лежи так спокійно, — Сивенький перестеріг його, — бо скоро рушисься собака загризе тебе.

Як довго буду лежати так?

Позву отамана і передам тебе йому. Ти знав, що ми будемо ночувати в твоїй хаті, бо ти відступив її для нас... на те, щоби в ночи вкрасти наші коні. Ще раз кажу, не рухайся, бо ся собака жартів не знає... Ходім! — Сивенький звернувся до Ліндсая.

Він виліз по драбині, витягнув її за собою на хату і накрив сіном, — промовив Ліндсай витягаючи з під сіна драбину.— Як свої ноги, так і драбину зле накрив. Тепер по сій драбині ми злїземо.

Насамперед скинемо троха сіна для наших коний.

Злодії! — крикнув Курд, бачучи, що його гості скидають сіно. — То моє сіно!

Хотів ще щось сказати, але Доян загарчів і Курд замовк.

Він мабуть сердиться, що беремо його сіно, — сказав Ліндсай. Перекажіть йому, що ми незлодії, бо скрізь за всьо платимо. І за сіно заплатими. Я заплачу. Ліндсай має гроші.

Як хто приймає свого гостя разом з його конем, — Сивенький звернувся до Курда, — то не лиш гостя, але й його коня похарчує.

Ви не гості, ви злодії!—Курд відповів, — Заберіть собаку!

Як прийде отаман, — Сивенький відповів.

Ліндсай спустив драбину. Сивенький зійшов у низ. Вже й Ліндсай хотів злізати, коли нараз, глянувши понад мур окружаючий подвіре, станув неначе вкопаний в землю стовбур. За муром був невеличкий садок, цілий густо зарослий рожами, з який виробляють олій. Сей садок тягнувся від муру окружаючого подвіре до другого муру, що окружав подвіре з хатою вийта. На війтійськім подвірю стояв на припоні... білий кінь. Ліндсай вже відчинив рота, щоби покликати Сивенкого назад на гору, але прикусив язика. Йому прийшла гадка зробити щось на власну руку.

Тепер вже не можемо сумніватися, що ми в капкані розбійників, — Сивенький промовив до товаришів, коли вернув до хати. Як взагалі пустять нас, то без наших коний. Ґазда сеї хати нарошне скрився на даху, щоби в ночи злізти і вивести наші коні. Курди може загадали й нас полонити, щоби дістати окуп. Ґазда лежачи під собакою, вже не є для нас небезпечний. Але Курди приставивши драбини від муру можуть в більшій силі влізти на хату, з неї на подвіре. Тоді наші коні пропали. Опісля моглиби взяти й нас... довшою облогою. Отже передовсім треба нам коні взяти сюди. Сіни просторі, помістяться. Се треба зробити зараз, бо за пару хвилин буде темна ніч.

Коні приведено до сіний, двері забарикадовано. Товариство повечеряло і окрім одного, що лишився вартувати, всі полягали на сіні і скоро позасипляли. Опівночи вартував Нуман.

Що хочеш? — спитав Сивенкий, коли Нуман потягнув його за руку.

Встань, Ефенді, — Нуман промовив шепотом. — Може й товаришів розбуди. Курди мабуть будуть добуватися до нас, бо на улиці чути кроки кількадесять людий. Щось черкало об стіну хати. Чи не приставляють драбину?

Хтось вже на даху, — Сивенкий відповів.

В тій хвили на даху хтось крикнув і щось гепнуло.

Що таке? — Ліндсай спитав протираючи очи.

Напад?— спитав Климентій, що також схопився.

Хтось від улиці вліз по драбині на хату. — Сивенкий розказував.— Доян, очивидно, загриз на смерть ґазду сеї хати, повалив на землю другого Курда і лежить на нім. Мусимо й ми вийти на дах, бо як їх вилізе більше, то Доян з кількома не дасть собі ради.

Ой, буде біда! — замітив Нуман. — Як Доян усмертив Курда, то будемо мати діло з кровоместію. Тут панує право „кривда за кривду" і „кров за кров!".

Сивенький розбудив Ковтюка і Немову, котрі все ще спали твердим сном. Всі взяли рушниці і ножі і вийшли на подвіре. Сивенький виліз на дах, за ним Ліндсай. На даху лежав у крови ґазда, біля него молодий Курд під собакою.

Ти чого виліз на дах чужої хати? — Сивенкий спитав Курда.

Яке тобі діло до того?! — Курд відповів. — То моя хата. Хата мого батька. Возьми собаку.

Не возьму. Будеш так лежати до рана. Лежи неподвижно і тихо, бо скоро крикнеш, або рушишся, то собака загризе тебе так, як загризла твого батька. Я йду спати... Добраніч.

Сивенкий і Ліндсай злізли.

Я лишуся вартувати на подвірю, — промовив Ліндсай, бо Курди готові влізти сюди, приставивши драбину до муру від улиці і спустивши другу на подвіре.

Справді добре було би поставити варту на подвірю, бо гадаю, що на хату вже ніхто не полізе.

В тій хвили хтось заковтав у фіртку.

Впустіть! — кричав. — то я, отаман аула.

Впущу, як ти сам і без збруї, — Сивенкий відповів.— Як побачу, що маєш яку збрую, або що хто другий пхаеся за тобою, стріляю.

Я сам, — була відповідь.

Сивенький обережно відчинив фіртку, за котрою станули Ліндсай і Нуман з рушницями готовими до стрілу.

Що на хаті діеся? — отаман спитав. — Ми чули якісь крики, зойки.

На хаті були злодії, котрі хотіли обікрасти нас, твоїх гостий; — Сивенкий відповів. — Хотіли вкрасти наші коні. Ти знаєш, як тут караєся конокрадів.

Що то могли бути за злодії? — отаман спитав, бутьто би задивований. — Ви спіймали їх?... Що ви з ними зробили?... де ваші коні? — додав, розглядаючися по подвірю.

Коли наш пес спіймав першого злодія, ми коні ввели в хату? Чи хата стайня? Дорого заплатите за се ґазді... Де злодії?

Ходи! — Сивенкий сказав, показуючи на драбину. — Лізь за мною.

Отаман поліз за Сивенким, за отаманом Ліндсай.

То син ґазди сеї хати. — отаман крикнув, побачивши молодого Курда під собакою. — Але сам ґазда... небіщик! Хто се зробив? Хто вбив його?

Сивенкий пояснив, як до того прийшло.

Його смерть завинив його власний син, — закінчив, — бо коли батько лежав під псом, він виліз на дах. Маючи діло з двома ворогами, пес міг одоліти другого лише тоді, коли загриз першого.

Відклич собаку і пусти сина!

Як се зроблю, то всі твої люди вилізуть на хату і кинуться на нас. Не зроблять сего поти, поки дрожати муть о житє сего хлопця. Як би ще котрий попхався сюди, то пес загризе хлопця і кине ся на нового напасника. Отже зрозумієш, що ми мусимо хлопця держати під собакою аж до хвилі, коли виспимося і будемо спосібні самі боронити себе.

Значить аж до рана?

Не инакше.

Се не може бути! Як його не пустите зараз, то я прикажу приступом взяти дім. Тоді всі згинете.

Трібуй! Знаєш, що маємо добрі рушниці і добре стріляємо. На добавок, як тобі миле життє сего хлопця, то не позволь нікому лізти на хату, бо з хлопцем станеся се, що сталося з його батьком. Прийди рано, то побалакаємо.

Отаман бачив, що не виторгує нічого, отже пішов. Ціле товариство пішло спати, лише Ліндсай лишився на подвірю. Підійшов до задного муру і став общипувати його. Мур був з каменя ліпленого глиною. Ліндсай виймив ножа і став при самій земли вишкрабувати глину з поміж двох камінів. Насамперед під сподом, потому по боках. Не довго мозолився. Виймив один камінь, другий, третий. Зробив діру. Камінчики, що були над дірою відлітали, коли і троха підважив їх ножем. Камінь відкришив таку діру, що сам нею пропхався на той бік муру. За муром була гуща з рожевих кущів. Ліндсай взяв на право і хильцем зайшов під задний мур отаманового подвіря. Став довбати ножем і видовбав діру. Допевнившися, що камінє над дірою відкришуєся таксамо легко, як в першім мурі, заклав діру назад камінчиками і вернув на перше подвіре. Тут також заклав діру в мурі. Пішов до хати, збудив Немову і вславши його на подвіре вартувати, сам ляг спати. Спав лише годину. Було ще цілком темно, коли встав. Розбудив Сивенкого і каже:

Башо, я голоден.

Ще є трохи козини і пару дактилів. Зідсьте і дайте мені спати. І ви спіть, бо скоро зазоріє, будемо мати роботу. Прийде напасть Курдів. — Сивенький відповів і обернувся на другий бік.

Я збудив вас саме того, що козини є лише троха і дактилів лише кілька. Як я те все зїм то що будете ви їсти?

Що будуть їсти наші товариші? Нас, славити Господа, шестеро. Сумніваюся, чи Курди будуть нас харчувати.

Заріжемо одного коня.

А чим попете? Води нема. Коня не треба буде різати, бо наші коні й так всі виздохають через брак води.

(Дальше буде).

ОЛЕНКА.
(Оповідання).

У селі Вербівці жив чоловік із жінкою, може хто знає, Михайло Панасенко; жінку звали Палажкою. Була в них донька, Оленкою звали. Як опеньочок, ще невеличке було, а там таке: отсе як Палажка що робить, пряде або-що було, то Оленка торкає пальчиком роботу її, та:

— А як воно се?! А з чого воно?

Букварець купив їй Михайло, зробив їй указочку; прийде зима, єсть вільний час, Михайло:

—А-ну, Оленко, грамоти вчитися, а-ну грамоти...

Оленка таке манюсеньке, в сорочечці, чорнявенька, як і батько, пальчик у рот, сідає:

— Се „а", а се „бе", — читає за батьком.

А ранок, вечір настане, Михайло:

— А-ну, Оленко, Бозі молитися, а-ну Бозі...

Стає опеньочок, молиться за татом. Таке втішненьке. Тільки часто плаче було. Матері боїться було, як люта вона. Таке вже раде, як коли тихо в них. Залізе за стіл було, візьме савтир батьків або що, та й давай:

— Господи помилуй, алилуя! — хоч там і не те стоїть, читає, та ще з протягом, як батько.

На улицю до дітвори Оленка не ходить було. Батько: — Грікша, Оленко, на улицю, Бозя бити-ме. — Слухає.

Підбільшала Оленка. Оддав Михайло в школу її. Страх охоча до вчення була! Одно вона нишпорить щось, одно вона вчиться собі.

Була вже у третій ґрупі вона. Після Великодня їй малось вчення кінчати. І тут у піст яка несподіванка трапилась їй.

Їхав через Вербівку у школу второкласну, що есть біля Вербівки у селі одному, наблюдатель епархіяльний над школами церковними, протоєрей Полієвкт Сохановський. Заїхав у Вербівську церковно-приходську школу, де вчилась Оленка. Спереду сиділа вона, така: в керсетині черкесиновій, у хусточці біленькій, бліденька, а дивиться так допитливо. Отець Платін, сельський батюшка, показав и анеї отцю Полієвктові.

— Отсе — каже, — й вона, що вчиться на всі села найкраще.

Отець Полієвкт, товстенький, руденький:

— А-ну, дівчинко, прочитай мені молитву Господню, — до неї.

Почервоніла Оленка, а проте не злякалась. Встала, проказала йому. Похвалив, далі:

— А як, дівчинко, по-руському буде: „хлѣбъ нашъ насущный даждь намъ днесь"?

Одрубала йому: так і так, каже. Спитав її ще про Адама щось, якусь задачку на память задав, і те одрубала.

Він: — Так. Тепер скажи мені, дівчинко, хочеш ще й далі вчитися?

Вона: — Хо-о-чу, — так з протягом.

Отець Полієвкт: — Гаразд. Підготовся-ж іще за літо трохи, ходи ось до батюшки, а там ми одішлем тебе в більшу школу, ніж ся... на стипендію, що єсть на нашу єпархію: учитися на шкільний кошт, розумієш?

Так радісно всміхнулась Оленка, засоромилась та й оченята вниз поставила.

Ходила літом до батюшки. Він показував їй, як готовитися треба. Вона дітей йому поглядить, се-те зробить і така: читає, читає отсе, та:

— Коли-б уже швидче одіслали мене в школу ту більшу, — до батюшки було, — які воно книги там і чого воно вчаться там?

Або мовчить-мовчить, та й усміхнеться отсе:

— А якою я — каже, — буду тоді?

Під осінь одіслали Оленку і в школу в ту, аж у Великоросію десь. А школа та второкласна, кажуть, та й церковно-учительська там. В одному вони й домі, кажуть.

Присилає Оленка додому письмо незабаром. „Какъ я рада — пише, по-руському звісно, пише, — прийомний екзамен здала! Татусю, мамусю!.. Вивчусь, — знати-му й я вже тоді, як і вчитель. Тоді й мене настановлять учителькою. Книг, картин тоді накуплю, наставлю по вікнах квіток, питиму час і вас напою... Зразу, як приїхала я, то так тут і обступили мене, розглядають і у віщо вдіта, та як балакаю, слухають. Та я боюсь-боюсь, а вони: „хахлушечка", кажуть. Та яка школа велика! Так луна по ній і йде! Та все в ній так і блищить: і поміст, і лутки. Та й церква в школі, та все самі школярики, а школярів, як у Вербівській школі, нема. Та в коридорі й гуляємо. А глянь у вікно, який город здоровий, страх!.."

На літо, в кінці весни, приїзжає додому Оленка: платячко синеньке на ній, попередничок, ботики. А личенько вимите, біле таке. Радіє, цілується, сюди-туди роздивляється. Побігла в садочок, припадає, зазирає до кущиків. А знов убігла в хату, вхопила корзиночку, що привезла з собою, виняла яючко позолочене, сестричці маненькій, Парасі дає.

— На різдвяні святки се там — каже, — ялинка була: свічечок на ній, — каже, — та цяцьок:

Сахарцю виняла, дає.

— Наоставляла, — каже — од пайки.

Книжечку синеньку виняла, на стіл положила:

— Тарас Бульба, — каже, — шкільний подарок. — Тетрадки повиймала, показує.

— Чистописання се, — каже, — а се ось диктовка.

Щебече.

А. Тесленко.

ЕВГЕН ЧИКАЛЕНКО.

СПОГАДИ, ЩОДЕННИК ТА ЛИСТУВАННЯ.

(3)

І. М. Стешенко, як я вже казав, був під доглядом поліції і не міг нігде дістати посади та заробітку. Коли київським ґенерал-губернатором настав відомий ґенерал М. Драгомиров, що взагалі прихильно ставився до „украінофільства", а з проф. В. Антоновичем та П. І. Житецьким був у таких відносинах, що часом заїздив до них на „вареники та сливянку", то Житецький, росказавши йому справу Стешенка, попрохав його, щоб той виклопотав йому посаду учителя ґімназії в Києві. Драгомиров обіцяв поговорити про се з Попечителем Округу (куратором), але через якийсь час з ніяковістю сповістив Житецького, що міністерство освіти таке консервативне, що з ним нема чого звязуватись, а він знайшов Стешенкові ліпшу посаду — особистого секретаря у київського міського голови (бурґомейстра). На сій посаді Стешенко служив до того часу, поки не настав директором департаменту поліції Лопухін, що придбав собі пізнійше загально-російську популярність тим, що повідомив Бурцева про відомого провокатора Азефа, за що уряд заслав Лопухина в Сібір, обвинувативши його в зраді державної тайни. Київський професор Е. Трубецький, близький родич Лопухина, дав Стешенкові листа до нього, в якому просив [illegible] Стешенкові заняти посаду учителя ґімназії в Києві, бо він готується на професора університету. З тим листом Стешенко поїхав до Петербургу і, вернувшись звідти, радісно оповідав, що Лопухін, розглянувши його справу, твердо сказав, що посаду учителя ґімназії він дістане, бо справа його і давна і пустякова. Коли Стешенко поніс прохання Попечителеві Округа (кураторові), то той, знаючи вже його особисто, сказав, що він не може дати йому посади через його „неблагонадежність". На се Стешенко відповів, що він був у директора департаменту поліції і той йому особисто сказав, що він пошле до місцевого жандармського правління папір про зняття з нього поліційного догляду, і що тепер йому можна служити в міністерстві освіти. Вислухавши це Попечитель сказав Стешенкові прийти за відповіддю за тиждень. А коли той прийшов у визначений день, то Попечитель сказав, що на жаль, місцева жандармерія, хоч і підвладна департаментові поліції, не згодилася допустити його до близьких стосунків з молоддю, а тому він не може прийняти його на службу. Росказав се Стешенко проф. Е. Трубецькому, а той написав Лопухину, але в результаті все таки Стешенко не дістав посади учителя і мусів служити на немилій йому посаді секретаря міського голови. Але в 105 році голова несподівано сказав йому, що жандармська поліція звеліла йому звільнити Стешенка з посади в міській думі. Оставшись без посади і без заробітку Стешенко почав просити всіх знайомих вишукати йому хоч яку небудь роботу.

Е. Трегубов, товариш Стешенка по Старій Київській Громаді, що був у добрих відносинах з бувшим своїм учнем, а в той час прокурором Горовим, попросив його замовити за Стещенка слово своєму приятелеві Кулябкові, начальникові Охранки (тайної політичної поліції) від котрого залежала доля кожного з нас. Через якийсь час Горовий переказав через Трегубова, щоб Стешенко пішов особисто поговорити з Кулябком. Гірко Стешенкові не хотілося йти, але мусів, щоб родина не сиділа без хліба. Кулябко зробив вигляд, наче він не знає в якій справі до нього прийшов Стешенко, а коли той пояснив, що прийшов просити дозволу служити в міській Думі, бо инчої посади він не може дістати, хоч не почуває себе таким шкідливим, за якого має його уряд, то між ними вивязалася така розмова:

— Знаю, каже Кулябко, — що ви не шкідливі, бо инакше я найшов би вам більш відповідне місце для життя (тоб-то заслав кудись), але всетаки не можу дозволити вам служити в інституції, де складаються списки виборців до Державної Думи. Чому ви не йдете служити по своїй спеціяльности — учителем ґімназії?

— Але-ж мені попечитель не дає посади, не дивлячись на заходи небіжчика Драгомирова та дозвіл директора департамента поліції, відповів Стешенко.

— А от, я вам дозволяю, каже Кулябко і побачивши, що Стешенко сумнівається, каже:

— Ви не сумнівайтесь, бо моє слово більше важить, ніж слово ґен. ґубернатора, чи мого начальника директора департаменту поліції.

І дійсно, Стешенко дістав посаду учителя ґімназії спочатку в Луцьку, а потім і в Київі.

А Молчановський, директор канцелярії ґен. ґубернатора, оповідав, що коли він їздив з ним до Петербургу, то ґен. ґубернатор жінці своїй в Києві писав листи на конспіративну адресу, бо Кулябко, прапорщик запасу, перлюструє листи і ґен. ґубернатора.

Тоді кожний сатрап мав право і силу над душею і тілом кожного з нас і міг без суда, адміністративно вислати кожного, кого вважав шкідливим, з своєї сатрапії, особливо такий як Катеринич, що мав великі звязки при царському дворі. Він, як царський похрестник, міг робити безкарно все, що йому в голову приходило, то тоді, бувши полтавським віце-губернатором, сміливо міг мене, що мав репутацію „неблагонадежного", вислати і в Наримський край, десь у глуху Сібіру, як би був злапав мене, не зважаючи на те, що я був великоземельним поміщиком. Не можучи захопити мене в своїй сатрапії на Полтавщині, він звернувся до київського ґубернатора ґрафа Игнатєва, щоб мене, як київського домовласника, вислав на заслання, як особливо шкідливу людину, але не стрів співчуття. Діло в тім, що коли Инатєв був ще головою Київського Ґуберніяльного Земства, то скликаючи сільсько-господарський зїзд, за порадою аґронома Сазонова, запросив і мене. На зїзді тому, коли Сазонов познайомив мене з ґрафом Игнатєвим, той став вихваляти мої „Розмови про сільське господарство", але з деяких слів його, я помітив, що він їх са мне читав, а тільки, певне, чув про них від Сазонова. Коли він став київським ґубернатором і дістав про мене листа від Катеринича, то згадав моє прізвище і спитав Сазонова — чи не про того Чикаленка йде мова, що написав „Розмови" і чи справді він такий шкідливий? Але Сазонов, який мені це переказував, переконав його, що се або помилка, або злісна брехня, бо він знає мене добре і знає, що я не революціонер, а зовсім мирний поміщик, але, що правда, гарячий „украінофіл". Игнатєв, який сам про себе оповідав, що він походить з Чернигівських, а значить „малоросійських" князів, і в „украінофільстві" не бачить ніякої шкідливости, а тому й не пристав на пропозицію Катеринича вислати мене.

Таку саму невдачу потерпів Катеринич і в херсонського ґубернатора Андрієвського, бо Андрієвський був у добрих відносинах з моїм дядьком, навіть любив його, як „типичного малоросса" про що він сам мені оповідав, ще бувши головою Херсонського Земства, коли приїздив з комісією оглядати мій хліб на чорнім пару в голодний рік, про що я вже говорив.

Таким чином, тільки дякуючи випадкам, я не попав тоді на адміністративне заслання.

Адміністрація, не мігши після програної війни справитися з розбунтованим населенням, почала орґанізувати, так звані „чорні сотні", які виступали проти жидів, студентів, і взагалі поступової інтеліґенції, обвинувачуючи їх в тім, що вони на японські гроші робили всякі перешкоди урядові в одержанні побіди над японцями. В деяких містах, як напр. в Одесі, Томску, виступи ці кінчились замордуванням цілих сотень інтеліґенції та жидів. Так само уряд орґанізував погроми на Кавказі, направляючи Татар на Вірменів за протести останніх за відібрання урядом від вірменського духовенства церковних маєтків, так званих „Вакуфних земель", на прибутки з яких удержувалися вірменські церковні школи.

(Дальше буде).